

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-36](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-36)

УДК 658.14

Віталій ГУРИН
Хмельницький національний університет
Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-8830-1398>
e-mail: viktor_lopatovskiy@khmnu.edu.ua

ЗАСОБИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті акцентовано на актуальності планування та реалізації заходів, спрямованих на покращення фінансового стану у контексті посилення фінансової компоненти економічної безпеки підприємства. Метою дослідження є аналіз та обґрунтування засобів покращення фінансового стану у контексті зміцнення фінансової компоненти економічної безпеки підприємства. Визначено ролі (завдання) покращення фінансового стану в системі таких складових економічної безпеки підприємства, як фінансова, інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, маркетингова та інституційно-правова. Розроблено дерево тактичних засобів покращення фінансового стану у проекції зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства. Визначено стратегічні цілі системи менеджменту у сфері покращення фінансового стану задля зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства, а саме збільшення обсягів доходу, зниження рівня витрат, збільшення рівня та суми прибутку; зміцнення фінансової стійкості; посилення ліквідності та платоспроможності; збільшення ринкової вартості підприємства; формування страхового та резервного фонду; здійснення інвестицій для модернізації техніко-технологічної бази та посилення інноваційного складника конкурентоспроможності; покращення системи фінансового ризик-менеджменту на підприємстві.

Ключові слова: підприємство; економічна безпека; фінансова складова; фінансовий стан; інструменти та засоби зміцнення.

Vitalii HURYN, Viktor LOPATOVSKYI
Khmelnitskyi National University

MEANS OF IMPROVING THE FINANCIAL CONDITION AND STRENGTHENING THE FINANCIAL COMPONENT ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

The article emphasizes the relevance of planning and implementation of measures aimed at improving the financial condition in the context of strengthening the financial component of the economic security of the enterprise. The purpose of the study is to analyze and substantiate the means of improving the financial condition in the context of strengthening the financial component of the economic security of the enterprise.

The roles (tasks) of improving the financial condition in the system of such components of the enterprise's economic security as financial, intellectual-personnel, technical-technological, marketing and institutional-legal are defined. A tree of tactical means of improving the financial condition in the projection of strengthening the financial component of the economic security of the enterprise has been developed. The strategic goals of the management system in the field of improving the financial condition in order to strengthen the financial component of the economic security of the enterprise are defined, namely - increasing the amount of income, reducing the level of expenses, increasing the level and amount of profit; strengthening of financial stability; strengthening of liquidity and solvency; increase in the market value of the enterprise; formation of an insurance and reserve fund; making investments to modernize the technical and technological base and strengthen the innovative component of competitiveness; improvement of the financial risk management system at the enterprise.

The applied value of the research results consists in the development of a system of policy elements for improving the financial condition and strengthening the financial security of the enterprise in the form of a goal and a tree of tactical means of improving the financial condition in the projection of strengthening the financial component of the economic security of the enterprise.

The scientific novelty of the research results lies in the further development of methodical and applied principles of managing the processes of ensuring the financial component of the economic security of the enterprise.

Key words: enterprise; economic security; financial component; financial position; tools and means of strengthening.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Забезпечення економічної безпеки підприємства – ключове завдання в системі його менеджменту. Кожне підприємство є об'єктом інвестування і, відповідно, як на етапі його створення, так і розвитку в нього вкладається певний обсяг фінансових та інших економічних ресурсів. Відтак, банкрутство може призвести до втрати цих активів, а також необхідності погашення всіх інших зобов'язань, які виникають у підприємства в ході його життєдіяльності. З огляду на ці та інші обставини політиці гарантування економічної безпеки має приділятися найбільш ретельна увага на всіх етапах життєвого циклу підприємства. Більше того, така робота має вестися на постійній основі.

Відомо, що економічна безпека підприємства є своєрідною системою, яку утворюють її складові. Їх склад не є усталеним, однак в сукупності вони характеризують всі ресурсно-функціональні параметри бізнесу, у сфері яких можуть виникати й розвиватися ризики і загрози. З-поміж складових економічної

безпеки провідна роль відводиться фінансовій компоненті, що логічно, адже тут, по-перше, формується безпосередній фінансовий результат; по-друге, якнайширший спектр фінансово-економічних ризиків і загроз.

З іншого боку, забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства безпосередньо корелює з політикою управління фінансовим станом суб'єкта господарювання. Відповідно, питання ідентифікації засобів покращення фінансового стану підприємств є актуальним у будь-якій ситуації і в будь-якому виді економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальні підходи до визначення теоретико-методичних засад економічної та фінансової безпеки, причому на різних рівнях системної ієрархії управління, досліджуються такими науковцями, як І. Баланюк, М. Максимюк [1, с.142-145], С. Жураківський [7, с.63-70], М. Кіржецька, Ю. Кіржецький [9, с.71-74], О. Олійничук [11, с.93-100], Н. Юрків [13, с.100-120], Я. Березівський [14, с.825-836], Р. Лупак [15, с. 860-864] та ін. Важливість забезпечення безпосередньо фінансової компоненти економічної безпеки підприємства, є предметом наукових досліджень Т. Васильціва [3? 4], М. Єрмошенка [6, с.40], Р. Лупака, А. Дідич [10, с. 248-252] та ін. Різні аспекти як фінансової безпеки та засобів її гарантування досліджують І. Білах [2, с.136-141], С. Васильчак [5, с.20], Н. Іляш [8, с.82], Т. Ставерська [12, с.98-103] та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики на сьогодні недостатньо розробленими залишаються методико-прикладні рішення в частині визначення найбільш дієвих засобів покращення фінансового стану, причому в системі політики посилення фінансової компоненти економічної безпеки підприємств.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз та обґрунтування засобів покращення фінансового стану у контексті зміцнення фінансової компоненти економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу

Беззаперечним є факт того, що фінансова складова є провідною в системі компонент економічної безпеки підприємства. Своєю чергою, фінансовий стан виступає основою фінансової стійкості і стабільності, оскільки слугує результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин суб'єкта господарювання, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою параметрів, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Логічно і закономірно, що покращення фінансового стану позитивно позначається на зміцненні фінансової компоненти, однак наявні і прямі і опосередковані зв'язки між покращенням фінансового стану та зміцненням економічної безпеки підприємства на загал (рис. 1).

Обґрунтування пріоритетів покращення фінансового стану та забезпечення фінансової безпеки підприємства є важливим завданням в системі заходів її посилення, проте практична реалізація відповідної програми потребує встановлення переліку конкретних дій, які необхідно здійснити для досягнення поставлених стратегічних цілей. Очевидно, що їх сукупність необхідно визначати в межах структурних характеристик фінансової складової безпеки суб'єкта господарювання (рис. 2).

Тільки системна сукупність заходів спроможна змінити стан справ на підприємстві у сфері його фінансового стану у проекції зміцнення фінансової складової безпеки. Більше того, реалізація комплексу заходів на противагу лише окремим дозволяє покращити не тільки стан фінансової безпеки, але й критично змінити підходи до системи управління розвитком підприємства в цілому. Тому, для підприємства необхідно реалізувати заходи за такими напрямками: збільшення рівня доходності власного капіталу (рівня рентабельності), посилення фінансової стабільності в процесі розвитку підприємства, забезпечення достатності фінансових ресурсів, своєчасність нейтралізації фінансових ризиків, посилення інвестиційно-інноваційної діяльності, прогнозування та ефективне подолання кризових фінансових ситуацій, прогнозування та ефективне подолання кризових фінансових ситуацій.

Фінансовий стан підприємства виражається у співвідношенні структури його активів і пасивів, тобто засобів підприємства і їх джерел. У процесі формування фінансових ресурсів важливу роль відіграє визначення оптимальної структури їхніх джерел. Підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств. Висока вага залучених коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів за акціями, доходів за облігаціями, зменшує ліквідність балансу підприємства, підвищує фінансовий ризик. Тому в кожному конкретному випадку необхідно детально аналізувати доцільність залучення додаткових фінансових ресурсів з урахуванням як існуючих, так і нових фінансових ризиків.

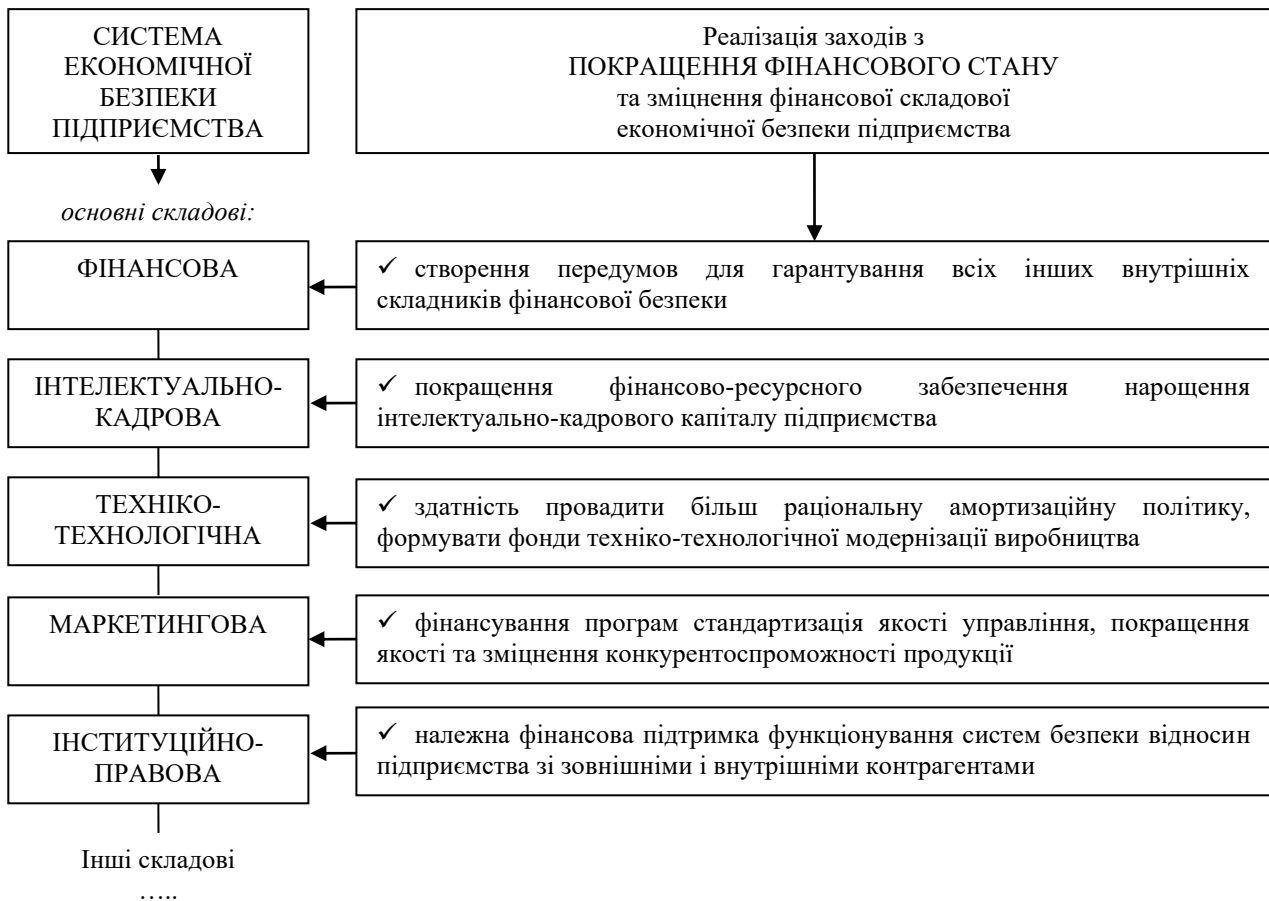

Рис. 1. Роль покращення фінансового стану в системі економічної безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передусім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції. Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже, у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на організацію систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільної діяльності.

Відтак, основними завданнями аналізу фінансового стану підприємства у контексті гарантування його фінансової безпеки є визначення якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Ці завдання вирішуються на основі дослідження динаміки абсолютних та відносних фінансових показників і розподіляються на такі аналітичні блоки, як аналіз фінансової стійкості; аналіз платоспроможності, здатності (ліквідності); аналіз дохідності; аналіз прибутковості; аналіз показників капіталізації підприємства; аналіз резервного капіталу; аналіз страхування ризиків.

Основною метою стратегічного управління є зміцнення фінансової стійкості підприємства за рахунок ефективного використання потенціалу внутрішніх та зовнішніх механізмів. Фінансова стійкість передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Фінансова стійкість характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності підприємства; фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування; здатність маневрувати власними коштами; достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття; станом виробничого потенціалу.

Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства відповідає вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачає раціоналізацію обороту обігових коштів та оптимізацію структури джерел їх фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаоборотних активів і високу ефективність їх використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів розширення обсягів активів для забезпечення основних напрямків розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів у відповідності з потребами підприємства.

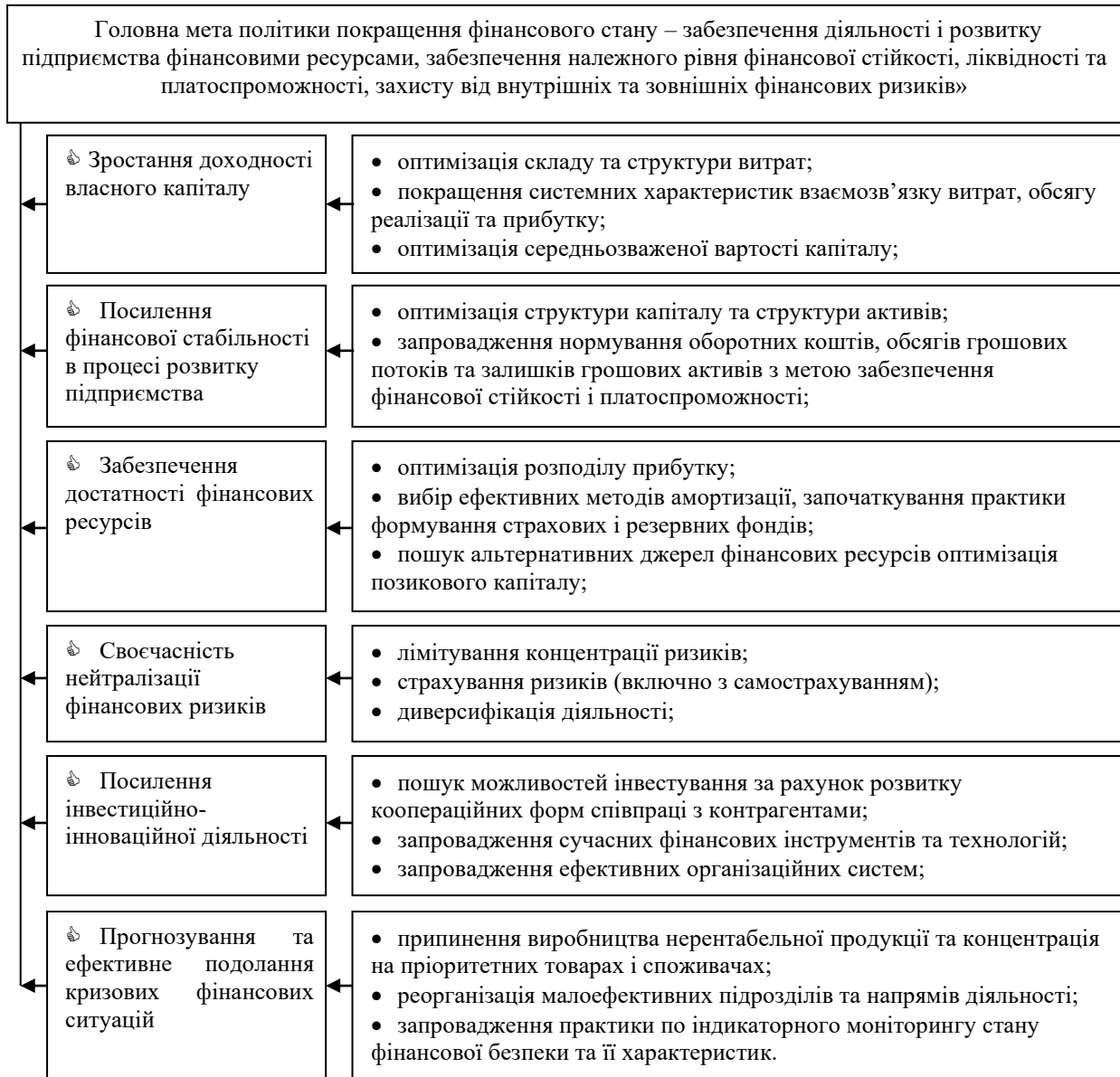

Рис. 2. Дерево тактичних засобів покращення фінансового стану у проекції зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка

Ліквідність, як важлива компонента фінансового стану в системі фінансової складової безпеки підприємства, характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості, тобто окремих видів активів підприємства за їх здатністю до швидкого перетворення в грошову форму без втрати своєї балансової вартості з метою забезпечення необхідного рівня платоспроможності.

Проте, для оцінки платоспроможності і фінансової стійкості необхідно не тільки розраховувати співвідношення між поточним активами і поточними зобов'язаннями, але й визначати і їх різницю, що становить чистий робочий капітал підприємства. Наявність чистого робочого капіталу, який щорічно зростає, свідчить про те, що підприємство здатне не тільки сплатити поточні борги, але й має в своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення діяльності і здійснення інвестицій.

Хороший фінансовий стан підприємства сприяє його капіталізації і навпаки. Значний вплив на рівень капіталізації має інвестиційна діяльність. Завдяки інвестуванню коштів у підприємство збільшується не тільки його капіталізація, а й зростають надходження до бюджету, відбувається розвиток інфраструктури, модернізація технологій, встановлення іміджевих дивідендів, вдосконалення системи фінансового менеджменту і т. п. Тому основними завданнями у цьому аспекті для підприємства потрібно визначити пошук варіантів коопераційної співпраці з іншими контрагентами в межах програм, орієнтованих на залучення інвестицій, виконання програм тощо.

Ще одним кроком на шляху збільшення рівня капіталізації підприємства має бути впровадження довгострокової стратегії наукового та інноваційного розвитку. Цей аспект стратегії покращення фінансового стану і забезпечення фінансової безпеки підприємства має базуватися на покращенні засад співпраці підприємства з науково-дослідними установами. З одного боку, зрозуміло, що інноваційно-технологічний розвиток виходить за межі політики управління фінансовим станом підприємства. Однак, активна інноваційно-технологічна діяльність – прямий шлях до зміцнення конкурентних позицій на ринку, а також ефективізації внутрішньо виробничих і господарських процесів. У підсумку це все призводить до зростання фінансово-економічної ефективності бізнесу і системного покращення його фінансового стану.

Процес збільшення капіталізації підприємства відбувається за допомогою власних та залучених коштів, де залучені кошти мають більш вагоме значення за рахунок простоти отримання, різноманітності шляхів інвестування та ефективністю використання.

Окремим важливим аспектом реалізації тактичних заходів у сфері покращення фінансового стану та посилення фінансової безпеки підприємства є страхування фінансових ризиків з метою запобігання фінансовим втратам, а також використання для цих цілей резервного капіталу. Необхідно, щоб керівництво підприємства змінило своє ставлення до резервного капіталу, що може бути призначений на покриття непередбачених витрат, збитків, сплату боргів підприємства, а його залишки використовувалися у наступному році.

Страхування підприємницьких ризиків включає як ризик втрати майна, так і ризик неотримання очікуваних доходів. Його слід визначити як страхування ризику збитків і неотримання очікуваних доходів від підприємницької діяльності через порушення зобов'язань контрагентами або зміни умов цієї діяльності через незалежні від підприємства обставини.

За умовами договорів страхування страховики переймають на себе зобов'язання покрити втрати у розмірі повної або часткової компенсації втрачених доходів чи понесених додаткових витрат, викликаних такими подіями, як зупинка або скорочення обсягів виробничої або іншої діяльності в результаті зумовлених причин; банкрутство контрагентів страхувальника; невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань контрагентами страхувальника, кредиторами по операції; прийняття нормативних актів або інші дії органів влади, які погіршують положення страхувальника. Об'єктами страхування підприємницьких ризиків можуть бути майнові інтереси страхувальників, пов'язані із здійсненням ними підприємницької діяльності.

Фінансові ризики також часто пов'язані з прямими втратами і погіршенням показників прибутку. Їх виникнення в більшості випадків обумовлене майновими ризиками. При страхуванні від простоїв, перерв у виробництві забезпечується фінансова компенсація за збитки, недоотримання прибутку, виручки, додаткові витрати і інші непередбачені витрати.

Додамо, що загальний фінансовий ризик діяльності підприємства може бути встановлений коефіцієнтом співвідношення позикових і власних засобів. Чим вищим є цей коефіцієнт, тим більшою є залежність підприємства від кредиторів і розмір ризику не платежів, банкрутства в майбутньому періоді. Зниження коефіцієнту автономії свідчить також про зменшення фінансової незалежності і підвищення фінансового ризику в майбутньому.

Підприємства можуть використовувати такий інструмент, як страхування ризику втрати прибутку унаслідок різних причин. Часто страхування прибутку включають в поліс страхування майна, а за таким договором страховик відшкодовує не лише суму завданого збитку, але і прибуток, не отриманий унаслідок зупинки виробництва через непередбачені обставини.

Причому основними елементами при розрахунку розмірів збитків підприємства є поточні витрати і втрачений прибуток. До перших відносять витрати, що продовжують здійснюватися страхувальником в період простою (заробітна плата персоналу та відрахування з неї; плата за оренду приміщень, устаткування та іншого майна; відсотки за кредит, амортизаційні відрахування, нараховані на непошкоджені в результаті страхового випадку основні фонди або їх частини).

Втрачений прибуток страхувальник отримав би протягом періоду простою за рахунок реалізації товарів або надання послуг, якщо господарська діяльність не була перервана. Для розрахунку розміру втраченого прибутку визначають величину виручки від реалізації продукції, не отриманою у зв'язку з простоем, і множенням її на норму прибутку.

Потрібно додати, що завдання формування програмних заходів у сфері покращення фінансового стану у руслі зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства обумовлюється тим, що воно належить до відкритих, слабо структурованих задач прийняття рішень, передбачає

багатокритеріальний вибір альтернатив – найбільш раціональних антикризових заходів, які доцільно включити до їх складу за конкретних умов. Це потребує інтеграції формальних та неформальних оцінок якості (корисності) та результативності окремих альтернатив і заходів, виходячи із заданих цільових параметрів процесу зміцнення фінансової безпеки підприємства.

Структурно-логічна схема відбору заходів та формування програми посилення фінансової безпеки підприємства може полягати в проведенні двокрокової процедури відбору альтернатив шляхом проведення їх попереднього та поглибленого аналізу. Метою попереднього аналізу є попереднє зменшення множини висунутих альтернатив з врахуванням певної системи попередніх стандартів, що дають можливість сформувати множину допустимих альтернатив.

Під час поглибленого аналізу необхідно здійснювати вивчення та експертне оцінювання кожного заходу з допустимої множини альтернатив та формування остаточного переліку раціональних заходів, які рекомендуються для включення до програми.

Включення заходів з покращення фінансового стану підприємства і посилення фінансової складової його безпеки до складу множини раціональних альтернатив необхідно здійснювати шляхом поетапного порівняння досягнутого кумулятивного ефекту (E_K) та визначеного цільового ефекту, який має бути забезпечений заходами програми посилення фінансової безпеки підприємства, тобто досягнення встановлених цільових параметрів процесу (E_C). Умовою завершення формування множини раціональних альтернатив є досягнення нерівності:

$$E_K \geq E_C \quad (1)$$

Контроль у системі управління політикою покращення фінансового стану у контексті посилення фінансової складової економічної безпеки підприємства являє собою процес забезпечення реалізації його функцій та принципів відповідно до встановлених керівництвом підприємства цілей та завдань. Контроль об'єднує в єдине ціле основні функції управління безпекою, є засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління та системою управління. Основними завданнями контролю доцільно визначити: коригування поведінки підконтрольного об'єкта; спостереження та перевірка перебігу здійснення процесу посилення фінансової безпеки відповідно до розробленої програми; блокування відхилень, що виявляються; приведення системи до цільового стану за допомогою спеціальних інструментів-регуляторів; створення умов для досягнення встановлених цільових показників фінансового оздоровлення; дотримання часових та ресурсних обмежень. Контроль за реалізацією програми посилення фінансової безпеки підприємства повинен здійснюватися різними суб'єктами цього процесу, що обумовлює певні відмінності в переліку об'єктів контрольного спостереження.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Якісне та ефективне управління фінансовим станом підприємства – одне з ключових завдань у системі заходів зі забезпечення фінансової компоненти економічної безпеки підприємства. Планування і реалізація заходів у цій сфері виходить за межі усталених показників – параметрів обсягів, розміщення та структури капіталу підприємства. Натомість йдеться про комплексний підхід, в основі стратегії якого – забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства шляхом створення умов для належного забезпечення його діяльності і розвитку фінансовими ресурсами, забезпечення належного рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, захисту від внутрішніх та зовнішніх фінансових ризиків.

До головних стратегічних цілей системи менеджменту у сфері покращення фінансового стану задля зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства доцільно відносити: (1) збільшення обсягів доходу, зниження рівня витрат, збільшення рівня та суми прибутку; (2) зміцнення фінансової стійкості; (3) посилення ліквідності та платоспроможності; (4) збільшення ринкової вартості підприємства; (5) формування страхового та резервного фонду; (6) здійснення інвестицій для модернізації техніко-технологічної бази та посилення інноваційного складника конкурентоспроможності; (7) покращення системи фінансового ризик-менеджменту на підприємстві.

Подальші наукові дослідження в цій сфері мають стосуватися обґрунтування інституційного забезпечення управління фінансовим станом підприємства у системі гарантування його економічної безпеки.

Література

1. Баланюк І. Ф., Максимюк М. М. Види економічної безпеки. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2016. Вип. 1 (47). Т. 2. С. 142-145.
2. Білах І. Б. Концептуальні принципи процесу формування механізму економічної безпеки у видавничій галузі. Економічний простір. 2020. № 162. С. 136-141.
3. Уразалієв Р.М., Васильців Т.Г. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки

підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.2. С. 153-158.

4. Васильців Т.Г., Ярошко О.Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21 (2). С. 132-136.
5. Васильчак С. В., Куницька-Іляш М. В., Дубина М. Р. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України: перспективи та ризики. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія «Економічні науки», 2017. Том 19. Вип. 76. С. 19-25.
6. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія. К. : Національна академія управління, 2010. 232 с.
7. Жураківський Є. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій. Агросвіт. 2015. № 12. С. 63-70.
8. Іляш Н. І. Системні ризики і загрози інвестиційно-інноваційної діяльності у реальному секторі економіки України. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. Т.1. С. 76-86.
9. Кіржецька М. С., Кіржецький Ю. І. Економічна безпека підсистем харчової промисловості України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2018. 214 с.
10. Лупак Р. Л., Дідич А. М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкових відносин. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.6. С. 248-252.
11. Олійничук О. Система економічної безпеки держави та рівні її формування: концептуальні аспекти. Галицький економічний вісник, 2015. Т. 48. № 1. С. 93-100.
12. Ставерська Т. О. Експрес-оцінювання в системі моніторингу фінансової безпеки торговельної галузі. Держава та регіони. 2018. № 2 (101). С. 98-103.
13. Юрків Н. Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : монографія. Львів : ПАІС, 2012. 400 с.
14. Berezivskiy Y., Zbarsky V., Zbarska A. Integral evaluation as the basis of analytical support for managing the competitiveness of socially-oriented retailers. Accounting. 2021. № 7(4). P. 825-836.
15. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. Accounting. 2021. Vol. 7. Issue 4. P. 855-864.

References

1. Balanyuk, I. F., Maksymyuk M. M. (2016). Types of economic security. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economics series*. no. 1 (47). Vol. 2. pp. 142-145.
2. Bilah, I. B. (2020). Conceptual principles of the process of forming the mechanism of economic security in the publishing industry. *Economic space*. no 162. pp. 136-141.
3. Vasylytsiv, T. G., Urazaliev, R. M. (2011). Generalization of the conceptual foundations of economic security of the enterprise. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 21.2. pp. 153-158.
4. Vasylytsiv, T. G., Yaroshko O. R. (2011). Financial security of the enterprise: place in the system of economic security and priorities of strengthening at the post-crisis stage of economic development. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 21.2. pp. 132-136.
5. Vasylychak, S. V., Kunytska-Iliash, M. V., Dubyna M. R. (2017). The use of cryptocurrencies in modern economic systems of Ukraine: prospects and risks. *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology. Economic Sciences Series*. Vol. 19. no. 76. pp. 19-25.
6. Yermoshenko, M. M., Goriacheva, K. S. (2010). Financial component of economic security: state and enterprise. Kyiv. National Academy of Management. 232 p.
7. Zhurakivskiy, Ye. S. (2015). Conceptual principles of ensuring economic security of the agricultural sector in the conditions of institutional transformations. *Agrosvit*. no 12. pp. 63-70.
8. Iliash, N. I. (2014). Systemic risks and threats of investment and innovation activities in the real sector of Ukraine's economy. *Herald of Khmelnytskyi National University*. no 4. Vol.1. pp. 76-86.
9. Kirzhetska, M. S., Kirzhetskiy, Yu. I. (2018). Economic security of food industry subsystems of Ukraine: problems and priorities of strengthening. Lviv: Liga-Press. 214 p.
10. Lupak, R. L., Didych, A. M. (2010). Economic bases of ensuring the competitiveness of the enterprise in market relations. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 20.6. pp. 248-252.
11. Oliynychuk, O. (2015). The system of economic security of the state and the levels of its formation: conceptual aspects. *Galician Economic Bulletin*. Vol. 48. no 1. pp. 93-100.
12. Stavarska, T. O. (2018). Express assessment in the system of monitoring the financial security of the trade industry. *State and regions*. no 2 (101), pp. 98-103.
13. Yurkiv, N. Ya. (2012). Economic security of the real sector of the economy of Ukraine: strategic priorities and theoretical and methodological principles of support. Lviv: PAIS, 400 p.
14. Berezivskiy Y., Zbarsky V., Zbarska A. Integral evaluation as the basis of analytical support for managing the competitiveness of socially-oriented retailers. *Accounting*. 2021. no 7(4). pp. 825-836.
15. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Issue 4. pp. 855-864.